

Prof. dr hab. Elżbieta Jabłońska
Dziedzina: Sztuka
Dyscyplina: Sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki
Wydział Sztuk Pięknych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Małgorzaty Goliszewskiej pt. *Sztuka jako obecność. Obecność jako sztuka*, sporządzona w związku z postępowaniem doktorskim w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, wszczętym przez Radę Dyscypliny Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu.

Recenzja powstała na podstawie dostarczonych materiałów w postaci:

- dysertacji doktorskiej, zawierającej część teoretyczną oraz dokumentację prac stanowiących dzieło doktorskie;
- chronologicznego zestawienia dotychczasowej aktywności artystycznej w formie portfolio wraz z wykazem osiągnięć artystycznych, dydaktycznych, popularyzatorskich;
- opinii promotorki prof. dr hab. Aleksandry Janik;
- opinii promotorki pomocniczej dr Patrycji Mastej;
- życiorysu artystyczno-naukowego;
- zestawu dokumentów określonych w rozporządzeniu.

Wszystkie materiały zostały przygotowane z należytą starannością, według wymagań ustawodawcy, i dostarczone w wersji papierowej oraz cyfrowej.

Charakterystyka sylwetki kandydatki:

Małgorzata Goliszewska jest absolwentką Wydziału Nowych Mediów Akademii Sztuki w Szczecinie, gdzie studiowała w latach 2010-2015. W trakcie studiów równolegle rozwijała swój warsztat filmowy, uczestnicząc w specjalistycznych kursach branżowych: kursie dokumentalnym POLSKA.DOC organizowany przez Stowarzyszenie Inicjatyw Twórczych „ę” (2010), kursie dokumentalny DOK.PRO w Szkole Filmowej im. Andrzeja Wajdy (2011) oraz w programie realizowanym przez Universitatea de Arta si Design Cluj-Napoca w Rumuni(2013).

Po ukończeniu studiów kontynuowała pracę nad doskonaleniem swojego warsztatu filmowego. W

latach 2016-2018 uczestniczyła w programach DOC LAB POLAND START i DOC LAB POLAND GO, organizowanych przez Fundację Filmową im. Władysława Ślesickiego w Warszawie. Brała również udział w międzynarodowych programach szkoleniowych dla profesjonalistów zajmujących się filmem dokumentalnym: EX ORIENTE (realizowanym w Splicie, Jihlavie i Pradze) oraz DOK. Incubator (odbywającym się w Donovalach, Telczu i Malmö).

W latach 2022 – 2025 była doktorantką w Szkole Doktorskiej w Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu. Efektem podjętych studiów jest przedłożona do recenzji praca doktorska.

Małgorzata Goliszewska jest artystką, której wyjątkowa aktywność w obszarze sztuki, a także wypracowana przez lata, autorska forma przekazu zostały dostrzeżone i wielokrotnie docenione przez krytykę. Jej dotychczasowa twórczość była prezentowana podczas wielu wystaw indywidualnych i zbiorowych, w trakcie spotkań autorskich i warsztatów, a także na pokazach filmowych, sympozjach i konferencjach w Polsce i za granicą.

Kandydatka jest autorką jedenastu wystaw indywidualnych, które zrealizowała między innymi w ramach Biennale Warszawa (*Żegnaj, smutku, Groszowe Sprawy*, 2019 rok), w BWA w Zielonej Górze i w CSW Kronika w Bytomiu (*Ja ci życzę jak najlepiej*, 2019/2018 rok), w CSW Zamek Ujazdowski w Warszawie (*Cześć, i dzięki za ryby!*, 2015 rok), w galerii Leto w Warszawie (*ostatnia i pierwsza osoba musi mieć psa*, 2015 rok), w Galerii Upominki w Rotterdamie (*I'll call you when I get there*, 2013 rok)

Brała udział w ponad stu wystawach zbiorowych w prestiżowych instytucjach wystawienniczych w Polsce i za granicą, w tym w Muzeum Narodowym w Szczecinie, w Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie, w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, w Galerii Miejskiej Arsenał w Poznaniu, w Galerii EL w Elblągu, w Galerii Labirynt w Lublinie, w Miejsku Projektów Zachęty w Warszawie, w Galerii Trafo Trafostacja Sztuki w Szczecinie, w Państwowej Galerii Sztuki w Sopocie, w Muzeum Warszawy, w Galerii Rondo Sztuki w Katowicach, w Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku, w BWA Studio we Wrocławiu, w Press House w Rydze, w GlogauAIR w Berlinie, w Künstlerhaus w Wiedniu, w Galerii Narodowej w Dżakarcie, w Ludwig Museum w Budapeszcie, w Instytucie Polskim w Berlinie, w CAC w Wilnie, w Tropic Pavilion w Sztokholmie, w Het Archief w Rotterdamie.

Podstawową formą wypowiedzi artystycznej doktorantki jest film. Jak sama określiła w tekście na platformie Secondary Archive, sztuka jest dla niej przede wszystkim przestrzenią zadawania pytań: *Odpowiedzi szukać pomagał mi najczęściej dokument, w różnych formach. Najpierw były to formy filmowe i fotograficzne. Później zaczęłam szukać innych środków dokumentalnego wyrazu, takich jak poezja i performance, a w końcu dźwięk – najpierw dokumentowałam moje własne mówienie*

*przez sen, a później z pomocą orkiestry symfonicznej ilustrowałam wydarzenia mające miejsce na świecie w danej chwili.*¹

Jej dorobek filmowy jest niezwykle imponujący. Goliszewska jest autorką piętnastu filmów dokumentalnych, w tym filmów krótkometrażowych oraz pełnometrażowych, z których część wchodzi w skład dzieła doktorskiego i stanowi część wystawy *Dwudziesty dziewiąty stopień Raka*.

Filmy Małgorzaty Goliszewskiej były prezentowane na międzynarodowych festiwalach filmowych oraz przeglądach kina dokumentalnego, m.in. podczas 70. edycji Berlinale – Internationale Filmfestspiele Berlin, International Documentary Film Festival Amsterdam (IDFA), Hot Docs Canadian International Documentary Festival w Toronto, Sheffield Doc/Fest, DOK Leipzig, One World International Human Rights Documentary Film Festival w Pradze, goEast Festival of Central and Eastern European Film w Wiesbaden oraz Millennium Docs Against Gravity w Polsce.

Projekcje odbywały się w Europie, Ameryce Północnej i Azji, w tym m.in. w Chinach, Korei Południowej, Meksyku, Norwegii, Izraelu, Stanach Zjednoczonych i Kanadzie.

Twórczość artystki była wielokrotnie nagradzana w Polsce i za granicą. Skala otrzymanych wyróżnień potwierdza jej silną pozycję w obszarze współczesnego filmu dokumentalnego. W 2023 roku otrzymała Nagrodę SMAKJAM w ramach programu branżowego DOCS TO GO podczas 63. Krakowskiego Festiwalu Filmowego. W 2022 roku przyznano jej Nagrodę ORKA w ramach DOCS TO START na 62. Krakowskim Festiwalu Filmowym.

W 2021 roku film *Lekcja miłości* zdobył Złotą Rybkę – Główną Nagrodę 48. Festiwalu Inskie Lato Filmowe oraz Nagrodę Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego PRO ARTE. Film był nominowany do Polskich Nagród Filmowych Orły w kategorii Najlepszy Film Dokumentalny, znalazł się na Oscars Documentary Longlist, a także otrzymał nominację do nagrody Odkrycia Empiku.

Produkcja otrzymała również nagrodę Best Feature Documentary Award na Guangzhou International Documentary Film Festival (GZDOC) oraz Silver Nanook na Flahertiana International Documentary Film Festival w Permie.

W 2020 roku film został uhonorowany Nagrodą im. Aleksandra Kamińskiego oraz Nagrodą Młodych Krytyków na Festiwalu Mediów Człowiek w Zagrożeniu w Łodzi, nagrodą za najlepszą reżyserię na DOKer International Film Festival w Moskwie oraz Grand Prix Dolnego Śląska na Millennium Docs Against Gravity.

Małgorzata Goliszewska była wielokrotnie doceniana i nagradzana za swoją twórczość. Jest laureatką licznych stypendiów twórczych: pięciokrotnie otrzymała Stypendium Twórcze Miasta

¹ <https://secondaryarchive.org/artists/malgorzata-goliszewska/>

Szczecina, Stypendium Kultura Polska na świecie Instytutu Adama Mickiewicza, Stypendium zagraniczne Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej, Stypendium Fundacji Vordemberge-Gildewart, Stypendium Artystyczne Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego, Stypendium Młoda Polska, Stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za wybitne osiągnięcia, Stypendium Rektora Akademii Sztuki dla Najlepszych studentów, Stypendium Twórcze Zaiks, Stypendium zagraniczne Socrates Erasmus na University of Art and Design w Cluj-Napoca w Rumuni.

Realizowała rezydencje artystyczne m.in. w MuseumsQuartier w Wiedniu, Walencji (Artystyczna Podróż Hestii), Rotterdamie, Wilnie (CAC), Indonezji (Jatiwangi Art Factory) oraz w Lizbonie (MAIS.UNO, 2025).

Kolejnym potwierdzeniem uznania dla twórczości artystki jest obecność jej prac w znaczących polskich kolekcjach instytucjonalnych, w tym w kolekcji Szczecińskiej Zachęty Sztuki, Kolekcji Narodowego Instytutu Audiowizualnego, Kolekcji Artystycznej Podróży Hestii oraz kolekcji Banku PKO. Jej prace znajdują się również w zbiorach prywatnych, m.in. w Kolekcji Fundacji Rodziny Staraków oraz w kolekcji Małgorzaty Smagorowicz.

Małgorzata Goliżewska od wielu lat prowadzi również działalność edukacyjną obejmującą warsztaty, wykłady oraz organizację wydarzeń artystyczno-filmowych. W 2024 roku odpowiadała za organizację międzynarodowych warsztatów w ramach pięciodniowego wydarzenia *Sacred Arts Experience* w Pałacu w Gorzanowie.

W latach 2022–2023 realizowała na Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu cykl pokazów filmowych *Dokumenty w kuchni*, a także prowadziła warsztaty i wykłady dla młodzieży w ramach programu *Młodzi kręcą swoje miasto*. W 2023 roku współorganizowała również warsztaty głosowe *Święto Głosów* w Lewinie Kłodzkim. Opracowała autorski kurs o filmie dokumentalnym wraz ze scenariuszami lekcji dla Centrum Edukacji Obywatelskiej.

W latach 2014–2019 prowadziła warsztaty filmowe dla dzieci, młodzieży i dorosłych w ramach projektu *Laboratorium Rejs* w różnych miejscowościach w Polsce. Realizowała także warsztaty w instytucjach kultury i edukacji, m.in. w Oslo, Szczecinie, Warszawie i Bytomiu, a w 2016 roku pełniła funkcję asystentki w Pracowni Filmu Krytycznego Akademii Sztuk Pięknych w Szczecinie.

Konsekwentnie prowadzona działalność artystyczna, filmowa i wystawiennicza potwierdza wysokie kompetencje Kandydatki w obszarze sztuki. Wskazuje na umiejętność podejmowania krytycznej refleksji oraz nieustającą potrzebę poszukiwania nowych form ekspresji. Autorka podejmuje działania na rzecz poszerzania formatu filmu dokumentalnego, *bada możliwości bezpośredniej pracy z drugim człowiekiem*², dokumentując najbliższą rzeczywistość i przebieg

² <https://secondaryarchive.org/artists/malgorzata-goliszewska/>

zdarzeń, które stanowią oś życia jej bohaterek_rów i jej samej.

*Wierzę, że sztuki nie trzeba tworzyć – ona już jest,
zawsze i wszędzie, i można wziąć w niej udział.
Bardziej niż kimś, kto tworzy nowe światy, czuję się kimś,
kto uczestniczy w tym świecie, który już jest.³*

Ocena rozprawy doktorskiej

Przedłożona do recenzji praca doktorska mgr Małgorzaty Goliszewskiej *Sztuka jako obecność. Obecność jako sztuka*. powstała we współpracy z promotorką prof. dr hab. Aleksandrą Janik oraz dr Patrycją Mastej jako promotorką pomocniczą. Dołączone do zestawu dokumentów opinie promotorskie potwierdzają gotowości doktorantki do sfinalizowania procedury. Podkreślają wybitne osiągnięcia autorki, nowatorski charakter jej praktyki artystycznej oraz konsekwentnie prowadzony, wieloletni proces badawczy, w którym artystka łączy praktykę dokumentalną z refleksją nad duchowością, terapią i filozofią obecności.⁴

Opinie wskazują również na satysfakcjonującą współpracę z kandydatką, która przebiega w sposób niezwykle twórczy i konstruktywny. Doktorantka wykazuje się wysokim poziomem profesjonalizmu, intelektualną samodzielnością oraz autentycznym i ponadprzeciętnym zaangażowaniem w prowadzone badania. Jej umiejętność formułowania oryginalnych tez oraz konstruowania śmiałych strategii artystyczno-badawczych świadczy o zaawansowanej dojrzałości twórczej i naukowej.⁵

Sztuka jako obecność. Obecność jako sztuka. to projekt, który w swoim podstawowym wymiarze jest zapisem analizy życia autorki. Postrzegając sztukę jako naturalny element wielowarstwowej egzystencji ludzkiej, artystka w odważny, momentami bezkompromisowy sposób prowadzi odbiorczynię przez intymną i pogłębioną podróż w obręb własnej, wewnętrznej mitologii.⁶ Podejmuje formę autoanalizy swoich doświadczeń z okresu trzydziestu lat, łącząc je bezpośrednio z działaniami w obszarze sztuki. Ta pogłębiona refleksja przyjmuje w dysertacji formę eseistycznych rozważań, uzupełnionych szczegółowym opisem dzieł składających się na wystawę doktorską *Dwudziesty Dziewiąty Stopień Raka / 29°* oraz cytatami i fragmentami tekstów wybranych autorytetów.

Część opisowa rozprawy doktorskiej podzielona została na dziewięć rozdziałów, w tym *Wprowadzenie do wystawy, Coś, co dziś jest mgliste, jutro może stać się oczywiste. Astrologia jako język symboliczny, Od dokumentu do obecności. Od obecności do dialogu, Teatr istnienia, Śnienia i Uzdrawienia, Recall Healing i Psychomagia jako strategie twórczej interwencji, Opis prac*

3 <https://secondaryarchive.org/artists/malgorzata-goliszevska/>

4 Opinia promotorska prof.dr hab.Aleksandra Janik

5 Opinia promotorska dr Patrycja Mastej

6 W oparciu o tekst dysertacji.

znajdujących się na wystawie „Dwudziesty dziewiąty stopień Raka”, *Opisy wybranych aktów psychomagicznych będących częścią wystawy.*

Odwołując się do teorii astrologicznych oraz koncepcji z zakresu Totalnej Biologii, a także do myśli Carla Gustava Junga, Josepha Campbella, Arnolda Mindella, Martina Bubera, Mircei Eliadego oraz w szczególności Alejandro Jodorowsky'ego, doktorantka podejmuje analizę własnego procesu twórczego, który jednoznacznie interpretuje jako wcześniej nieuświadomiony proces uzdrawiania. Praca nad doktoratem staje się dla niej czasem fundamentalnych podsumowań, a zarazem przestrzenią badań i poszukiwań możliwie najbardziej obiektywnego języka oraz uniwersalnej formy zdolnej opisać doświadczenia osobiste i intymne.

Autorka w bezprecedensowy sposób otwiera przed odbiorcami i odbiorczyniami własny świat. Obdarzając ich bezgranicznym zaufaniem, buduje szczególny rodzaj relacji. Jej otwartość nie jest wyłącznie aktem odwagi, lecz świadomie przyjętym modelem komunikacji, w którym nie ma miejsca na ukrywanie tego, co trudne. Kamera staje się narzędziem, które towarzyszy autorce oraz bohaterkom i bohaterom jej filmów, pozwalając wejść w obszar pamięci, domagającej się dookreślenia, a czasem konkretnego nazwania. Dzięki temu widz uczestniczy w istotnych momentach jej życia: w spotkaniach z osobami bliskimi, choć nie połączonymi z autorką więzami krwi (*Siostry bliźniaczki*, 2013-2015), w niestrudżonym poszukiwaniu miłości i bliskości z drugim człowiekiem (*Kto mnie kocha*, 2013, *The Perfect Date*, 2021 - 2025), w zabiegach medycznych, rytuałach magicznych, podróżach artystycznych, w zmaganiach z nadmiarem krytyki (*Ubierz mnie*, 2010), opieki (*I'll call you when I get there*, 2013), a czasem z trudnym do zrozumienia nawarstwieniem treści.

Bardzo ważnym elementem jest udostępnienie wielogodzinnych nagrań audio z sesji terapeutycznych, w których bierze udział nie tylko samodzielnie, lecz również ze swoimi rodzicami. To, co prywatne, staje się publiczne, a jednostkowe doświadczenie autorki nabiera wymiaru zbiorowego. Film przestaje być jedynie narzędziem rejestracji zdarzeń, rozszerzając swój zakres i stając się przestrzenią obecności wobec drugiego człowieka i wobec tego, co zostało przekazane z pokolenia na pokolenie: narracji, lęków, przemilczeń, nieprzepracowanych doświadczeń.

Oryginalność warsztatu Małgorzaty Goliszewskiej polega na przekształceniu filmu dokumentalnego w medium pracy z traumą międzypokoleniową. Jej praktyka nie ogranicza się do opowiadania historii rodzinnych, lecz podejmuje próbę ich przepracowania. Proces twórczy staje się tu formą symbolicznego porządkowania doświadczeń, przywracania głosu temu, co było wyparte, oraz nadawania sensu temu, co pozostawało w sferze milczenia. Dobrym przykładem wspomnianego symbolicznego porządkowania przeżyć jest piętnastominutowy film *Osiemnastka*, w którym

dochodzi do konfrontacji historycznego już zapisu z aktualną refleksją. Wewnętrzna mitologia autorki zostaje poddana analizie osób biorących udział w wydarzeniu, które wracają do niego po latach. Wymiar osobisty otwiera się na uniwersalne doświadczenie wspólnoty oraz wybiórczą pamięć osób.

Długotrwała, uważna obecność i szczególna czułość wobec procesu, zgoda na ciszę, niedopowiedzenie czy nagłe zawieszenie akcji budują przestrzeń, w której dokument przestaje być zapisem faktów, a staje się miejscem przemiany. Codziennosc, która jest dla autorki podstawową sferą badań i filmowego zapisu, staje się nośnikiem pamięci. Natomiast wypracowana relacja warunkiem uzdrowienia. W tej perspektywie film funkcjonuje jako medium badawcze i egzystencjalne, umożliwiające pracę ze sferą emocjonalną i symboliczną. Podobną rolę odgrywają sesje terapeutyczne, hipnotyczne oraz opisane akty psychomagiczne.

Wszystkie zgromadzone materiały, które budują narrację wystawy wskazują na przemiany, jakie nastąpiły w postrzeganiu funkcji sztuki oraz roli, jaką odgrywa ona w doświadczeniu twórczyni. Choć zaprezentowana w doktoracie wielowątkowa twórczość artystki charakteryzuje się pozorną lekkością traktowania wątków egzystencjalnych, jest przede wszystkim wieloletnim procesem *przejścia od dokumentu poprzez sztukę jako pozbawioną autorstwa obecność i przepływ, aż do rozumienia jej jako rytuału uzdrawiającego.*⁷

Konkluzja:

Po wnikliwym zapoznaniu się z całością materiałów przedłożonych do recenzji, obejmujących dysertację doktorską wraz z dokumentacją dzieła artystycznego, portfolio oraz dokumentacją dorobku twórczego mgr Małgorzaty Goliszewskiej, stwierdzam, że przedstawiona praca doktorska stanowi spójną i oryginalną wypowiedź artystyczną, osadzoną w świadomie rozwijanej praktyce twórczej oraz refleksji nad sztuką jako kluczową formą osobistego rozwoju.

Zarówno część teoretyczna, jak i artystyczna rozprawy potwierdzają wysoki poziom wiedzy kandydatki oraz zdolność do formułowania autonomicznego języka wypowiedzi i dojrzałego namysłu teoretycznego. Przedstawione dzieło doktorskie stanowi oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego.

Wybitny dorobek artystyczny kandydatki, obejmujący znaczącą liczbę zrealizowanych dzieł, przede wszystkim z obszaru filmu dokumentalnego, udział w licznych wystawach indywidualnych i zbiorowych, obecność prac w znaczących kolekcjach instytucjonalnych, a także uzyskane nagrody, wyróżnienia i stypendia, potwierdzają jej ogromną aktywność oraz ugruntowaną pozycję w polu

⁷ W oparciu o tekst dysertacji.

sztuki współczesnej.

Stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Małgorzaty Goliszewskiej spełnia wymagania określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2023 r., poz. 742 z późn. zm.).

Z pełnym przekonaniem wyrażam pozytywną opinię o przedłożonej rozprawie doktorskiej i wnoszę do Rady Dyscypliny Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu o dopuszczenie Pani mgr Małgorzaty Goliszewskiej do kolejnych etapów postępowania doktorskiego oraz nadanie jej stopnia doktory w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

